

оновленню науково-методичної бази ЗНЗ шляхом розроблення програми превентивного виховання, методичних матеріалів та посібників, спрямованих на забезпечення процесу формування просоціальної поведінки учнів; забезпеченню якісного медико-психологічного та соціально-педагогічного супроводу процесу формування просоціальної поведінки учнів; формуванню належної готовності педагогічних працівників ЗНЗ до цього процесу.

Література

1. Концепція формування превентивного виховного середовища (проект) / [Оржеховська В. М., Кириченко В. І., Єжова О. О., Федорченко Т. Є.] // Наукові записки. Серія “Психолого-педагогічні науки” Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2013. – № 2. – С.41–48.
2. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants / Marc Prensky // On the Horizon. – MCB University Press. – October 2001, Vol. 9. – № 5. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>.
3. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They Really Think Differently? Marc Prensky // On the Horizon. – NCB University Press. – December 2001. Vol. 9 – № 6. <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part2.pdf>.

*О. А. Комаровська,
м. Київ*

ТЕАТРАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

Розглянуто виховний потенціал театру; можливості його використання у позакласній діяльності учнів; розкрито вплив театру на глядача як співтворця вистави, особистісно-розвивальне значення сценічної самодіяльності. Запропоновано інтерпретацію театральних технологій; подано технології, доцільні у роботі з підлітками у позаурочний час.

Ключові слова: театральне мистецтво, театральна виховна технологія, співтворчість, підліток, позаурочний час.

Виховний потенціал театрального мистецтва і театральної творчості школярів постійно перебуває в центрі уваги дослідників (В. Букатов, Є. Воропаєв, Є. Ганелін, В. Давидов, О. Єршова, М. Дергач, Н. Миропольська, К. Чухман, В. Шахрай та інші). Утім, увага до технологічних аспектів у педагогіці, зокрема до питання виховних технологій у сфері мистецької освіти (Л. Арістова, О. Кутова, Л. Масол, О. Просіна, Н. Фоломєєва, Т. Чабанова та інші), спонукає до переосмислення значення театрального мистецтва у виховному процесі щодо сучасних підлітків, чим зумовлюється актуальність звернення до цієї проблеми автором.

Мета – окреслити різні аспекти побудови технологій використання театрального мистецтва школярів у позакласній діяльності.

Виховні можливості театральної творчості не формулюються однозначно і можуть розглядатися з погляду її учасників як суб’єктів мистецької самодіяльності; з погляду дидактичних можливостей театру (які, до речі, добре усвідомлювались ще в 17–18 ст., породивши унікальний феномен так званого

“шкільного театру”, зокрема в Києво-Могилянській Академії); з позиції впливу на школяра-глядача синкретизму театральної вистави; у напрямі пошуку оптимальних технологій взаємодії мистецької і шкільної спільноти тощо. Вихідною позицією, котра об’єднує вибудовування усіх театральних технологій, є усвідомлення і використання природи єдності творення сценічного образу та його сприймання, що розгортаються симультанно, посилюючись спільністю переживання. Суттєвим є спрямованість виховних дій на розкриття у вихованців емпатійних здібностей, що оптимізуватиме розвиток емоційної культури як основи культури естетичної – фундаменту формування духовної в широкому сенсі особистості.

Отже, за технологічного підходу виховна *театральна технологія* є системою засобів організації впливу театального мистецтва на особистість, спрямованою на актуалізацію діалогічних взаємин між рівноправними суб’єктами цілісного художньо-естетичного простору; механізмом актуалізації є сценічна (в широкому розумінні) співтворчість суб’єктів виховного процесу, результатом якої є прилучення вихованців-суб’єктів до театральних, загально-мистецьких і ширше – естетичних цінностей, що перетворюються на життєві потреби, входять у життєвий простір суб’єкта, постають як чинники його внутрішнього світу і спрямовують його поведінку.

З цієї позиції театральні технології, які вбачаються результативними у позакласній діяльності загальноосвітньої школи, поділяються на дві групи:

по-перше, спрямовані на створення художньо-естетичного простору школи з використанням внутрішніх ресурсів колективу: шкільні заходи з елементами театралізацій, театральна-сценічна творчість школярів тощо;

по-друге, ті, що залучають ресурс зовнішнього оточення – театрів, музеїв, позашкільних закладів, родинних традицій тощо.

Театральні технології обох груп можуть втілюватись як:

– *ігрові технології* (виходячи із спорідненої природи гри і театру, гри – акторської гри); різновидом, адекватним підлітковому віку і потребам школярів на цьому етапі вікового розвитку, є ділові ігри у різноманітних проявах [5], наприклад, *ігри-драматизації*, побудовані на входженні школяра в уявну виховну ситуацію, а далі – дія в цій ситуації з позиції певного персонажа. Очікуваний виховний ефект ігор-драматизацій як різновиду ділових ігор – активний розвиток у підлітків емпатії та рефлексії у моделюванні реальних життєвих ситуацій, здатності адекватної самооцінки;

– *театральні-імпровізаційні технології* [4], які є близькими за змістом іграм-драматизаціям, вибудовуючись на входженні учасника (підлітка) у життєвий контекст конкретного персонажа художнього твору, що далі слугує предметом естетичного перетворення; (зазначимо: театральні імпровізації вивчаються переважно в контексті психо- і соціодрами (Я. Л. Морено) [2] – як технологій соціалізації саме дітей підліткового віку);

– технологія “*школа риторики*”, спрямована на виховання культури мовлення, зовнішньої поведінки як прояву поведінки “внутрішньої”, що також актуально саме для підлітків;

– технологія “*театр як школа*”, суть якої полягає у використанні театральних прийомів у широкому розумінні для набуття знань з будь-якої сфери життя, передусім через створення і участь у театралізації знань та театралізації ситуацій набуття знань (деякі аспекти розкрито авторами посібника “Естетизація навчально-виховного процесу школи засобами мистецтва”[1]). Технологія може розглядатись як дієвий механізм згуртування колективу у створенні його як своєрідної культурно-мистецької інституції, в якій кожен суб’єкт добровільно обирає посильну соціальну роль;

– *технології театральної сценічної творчості*; крім власне роботи над сценічними постановками, такі технології передбачають залучення школярів до пізнання мови театру, фактів його історії, театральних професій, до сприймання сценічних постановок різних видів і жанрів, ознайомлення з творчістю митців; а також обов’язково охоплюють виховання культури глядача;

– *етнокультурні технології*, які спрямовані на оптимізацію пізнання й привласнення школярами національних фольклорних традицій завдяки їх театралізації. Фольклорно-етнографічний театр як одна з форм такої технології криє в собі “закодовану” інформацію, розкодування якої спрямовує вихованця до суміжних сфер мистецького знання та за межі мистецтва, стимулює творчий пошук, виховує ініціативу, самостійність мислення, а насамперед – патріотичні почуття, громадянську свідомість;

– *технології виховання активного глядача*, тобто глядача-співтворця вистави (К. С. Станіславський), отже, суб’єкта культуротворчих процесів;

– *технології організації пізнавальної творчості* (наприклад, у діяльності гуртків історії театру; музейної справи в школі);

– *технологія театралізації навчально-виховного процесу школи*, що постає як *системоутворююча* щодо решти художньо-естетичних виховних технологій. Фактично це є *технологія організації дії художньо-естетичного простору* закладу як моделі “естетизації мислення” вихованця [3], що ґрунтується на багатоаспектному спілкуванні, яке спонукатиме кожного школяра до прояву ініціативи, фантазії, дієвості у *творенні свого простору* і зрештою виведе його за межі шкільного – у “великий” художній, далі – життєвий простір.

Кожна із зазначених технологій обирається з позиції її доцільності стосовно кожного конкретного закладу, прогностичного аналізу умов дієвості, що потребує подальших досліджень.

Література

1. Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва : метод. посіб. / за ред. Н. Є. Миропольської, О. А. Комаровської. – Кіровоград : Імекс-ЛТД. – 2013. – 160 с.
2. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я. Л. Морено : пер. с нем. / общ. ред. и предисл. Е. В. Лопухиной и А. Б. Холмогоровой. – М. : Прогресс, Универс, 1994. – 352 с.
3. Мамардашвили М. К. Эстетика мышления. Беседы 1–12 / М. К. Мамардашвили. – М. : Московская школа политических исследований, 2000. – С. 5–205.
4. Масандилова И. Л. Театрально-импровизационная деятельность как средство обучения и развития подростков на уроках литературы и во внеурочное время : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / И. Н. Масандилова. – Москва : ИХО РАО, 2007. – 24 с.
5. Смирнов С. Б. Воспитание театром / С. Б. Смирнов // Вестник Герценовского университета. – 2008. – № 3. – С. 75–78.

*А. В. Корнієнко,
м. Київ*

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті наголошено на потребі застосування в роботі позашкільних навчальних закладів традиційних та інноваційних форм з метою підвищення рівня етнокультурної компетентності вихованців.

***Ключові слова:** етнокультурне виховання, етнокультурна компетентність, традиційні та інноваційні форми, декоративно-ужиткове мистецтво.*

Нині у підростаючого покоління зростає прояв таких негативних якостей, як байдужість, нетерпимість, егоїзм, агресивність, цинізм. Етнокультурне виховання має можливість протиставити виховний потенціал національної культури захопленню комп'ютерними іграми, поширенню в дитячому середовищі наркоманії й алкоголізму, які стають певною цінністю сучасної масової культури, перетворюючись на атрибут життя. Останнім часом зріс інтерес з боку батьківської громадськості до виховання дітей на основі національної культури, національних традицій та історії з причини, що зміст етнокультурного виховання має національну складову, засновану на пріоритеті загальнолюдських цінностей, що ґрунтуються на цінностях традиційної культури і народної педагогіки.

Результатом етнокультурного виховання є етнокультурна компетентність. У своєму дослідженні під етнокультурною компетентністю вихованців ми будемо розуміти їхню готовність до взаєморозуміння та взаємодії, яка базується на знаннях і досвіді, набутих у реальному житті (тобто під час навчальних занять), спрямованих на їхню успішну адаптацію в поліетнічному суспільстві, належному рівні їхньої обізнаності, практичних умінь виконання виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Виховання заданої якості в умовах позашкільного навчального закладу вимагає використання сукупності традиційних та інноваційних форм позашкільної роботи. Інноваційна діяльність в позашкільному навчальному закладі охоплює функціонування таких складників психолого-педагогічної системи: розвиток-саморозвиток вихованця, що передбачає організацію сприятливого виховного простору для розвитку його потенційних можливостей, стимулювання інтелектуально-пізнавальної, активно-творчої національно-патріотичної, ціннісно-орієнтаційної діяльності; виховання-самовиховання, що забезпечує виховання свободи особистості, створення умов для її самовираження і самоствердження; освіта-самоосвіта – постійне включення вихованців у процес засвоєння суспільно-гуманітарних знань, які вони відтворюють у конкретній ситуації [2, с. 50].

Інтеграція традиційних й інноваційних форм позашкільної роботи у нашому дослідженні забезпечувала подальший розвиток етнокультурної компетентності, для підвищення рівня цієї якості від низького до високого. Заняття проводилися з використанням сукупності традиційних (учнівські виставки, конкурси, екскурсії, залучення батьків до навчально-виховного процесу тощо) та інноваційних (виставки